

Celâl Sahir Beyin riyaseti altında .

Azalar: Umumî kâtip Ruşen Eşref, Hasan Âli, Ahmet Cevat, Besim Atalay, İbrahim Necmi, Hamit Zübeyr ve Ragıp Hulûsi Beyler.

R U Z N A M E

I.- Ahmet Cevat beyin gramer neşriyatı .

Bu meseleye dair Ragıp Hulûsi bey raporundan tetkikin umumî heyetine ait ilk kısmını okumuştur. Raporun bu kısmının hulâsası şudur : "Hakimiyeti Milliye gazetesinde neşredilen ve bahsini ettiğimiz beş makale gramer ve sentaks kolu tarafından hazırlanacak esas gramerin çerçevesine, olduğu gibi, girebilecek hazır bir mahsûl değil, belki bu gramerin inşası için hazırlanmış, fakat henüz son şekli verilmemiş bir malzemedir. Çünkü yazılış itibarıyla tamimi bir makale şeklini arzettiği gibi, ihtiva ettiği fıkraların insicamlı bir tarzda numaralanmamış olduğuna göre tedrisî bir tertibi de olmadığı görülmektedir. Bundan başka bâzı maddelerin nihayetine faide olarak, Türkçe ekleriyle Avrupa dillerine ait mukayeselerin serpiştirilmiş olması tetkik sahibinin aynı zamanda hem ilmî, hem de amelî bir maksat gözettiğine delâlet etmektedir . Fakat bu iki maksattan hiç biri temin edilmemiştir. Filhakika tetkikin başlangıç kısmında "kök", "kütük" ve "eklentî mefhumları üzerine verilen izahlar bunları okuyanlara nazari bakımdan kâfi bir fikir vermediği gibi işaret ettiğimiz faide kısımlarındaki mukayeselerin bütün tetkiki şamil ve sistemli bir surette devam ettirilmemiş olması istilâh koyma işinde duyulan en büyük ihtiyacı karşılanmamış kalmasına mücip olmaktadır".

Bu meseleye dair Celâl Sahir, Besim Atalay, Hasan Âli ve Hamit Zübeyr beyler kendi noktâi nazarlarını beyan etmişlerdir. Ahmet Cevat bey Ragıp beyin ve diğer âzaların itirazlarına şu cevabı vermiştir :

Ragıp beyin yalnız bazı mütalâalarına cevap vermek isterim :

Etüdümüzde plân vardır, plânımız şudur : 1) isimden isim, 2) fiilden isim, 3) isimden fiil teşkili.

Bu etüt gramer işinden ayrılarak hususî bir gayeye hizmet etmek maksadiyle yapılmıştır. Lûgat ve istilah kolunun bir talebi üzerine gramerin bu bahsine, kelime teşkili bahsine geçilmiştir .

Faide nam altındaki mütalâalar asıl gramere girecek değildir. Bu kısaca mülâhazalar lûgat ve istilah işleriyle meşgûl olacak arkadaşlara bir suggestion yapabilmek maksadiyle yazılmıştır. Garp dillerinden birinde, meselâ Fransızcada istilahların sonundaki lâhikalara veya préfixlere Türkçede karşılık aramak suretiyle bir etüt yapmak gramer kolunun üstüne alabileceği bir iş değildir . Esasen böyle bir etüdün mümkün olacağına da inanmam. Çünkü her hangi bir garp dilinin şekliyatını otomatik, mihaniki surette Türkçeleştirmek muhaldir. Böyle müfrit bir taslaklama, dilin yapısını bozmadan, dehasını şaşırtmadan tasavvur edilemez.

Lûgat ve istilah kolunun bölük ve takımları çalışırken, bizim verebileceğimiz etütten, ancak Türkçemizin teşkil lâhikalarındaki mânaları topluca el altında bulabilmek suretiyle faydalanabilirler. Bir gramerden de bundan fazla istenemez. Yaşayan dillerin en mufassal deskriptif gramerleri, kelime teşkili bahsinde, ancak bu kadar malûmat verebilir. Bizim de yapmağa giriştiğimiz gramer Türkçemizin deskriptif bir grameridir. Mukayeseli ve tarihî gramerleri kol sonraya bırakmıştır. Bununla beraber filoloji kolprogramına gramerin ^{kelime} buluşlarına koymuştur, isterse bu kısımları üstüne alabilir.- Diğer taraftansa ben esasen kök ve lûgat itibariyle başka lehçelerden ve tarihî tabirlerden istifadenin, istilah çevresinde kalmak şartıyla, mümkün olduğunu kabul ederim, fakat şekliyatın velev bazı kısımlarını -kiyasî derecede- değiştirmenin ilmî bir iş olacağına kani değilim. Yalnız bir şey mümkündür, o da başka lehçe ve lisanlardan kelimeleri oldukları gibi, kendi şekilleriyle almaktır; buna da en ıstırarî hallerde müraaat olunur, yoksa sistem altında dilin şekliyatına dokunmak caiz değildir .

Ahmet Cevat beyin cevabı müzakere edilmiş ve esas meseleler teşkil eden umum istilah esas ve örneklerini tesbit için kollardan seçilecek âzadan mürekkep komisyon teşkili, BÜLLETİN de geçecek istilahlar, makale sahiplerinin imzası bulunup bulunmamak ve buna benzer meseleler diğer bir içtimada müzakere edilmesine karar verilmiştir .

Bundan sonra İbrahim Necmi beyin teklifiyle, lâhika yerine kullanıl-
makta olan "ek" ve "eklenti" istilahları müzakere edilmiştir .

Ahmet Cevat bey maruzatını hulâsa ederek demiştir ki :

"ek" in ^{hem} semantik, hem fonetik kusurları vardır :

1) Lehçede ekin birinci mânası "vasıl, fasıl, ilâve", ikinci mânası
yaradan kalan nişanın kenarı, üçüncü mânası "beğün yeri, boğmak" diye
gösterilmiştir. "ekini belli etmez", "eksiz" tabirlerinden de ekin asıl
ek yeri ve çizgisi mânasına geldiği aşikârdır. Zenger'de bu kelimenin
manası Jointure olarak kaydolunmuştur .

2) Ek mücerret, cemi, izafet hallerinde ^{mi} ek, muzari ekler, isim ekin
kelimeleriyle iltibas hasıl eder.

3) "Ek" in sonundaki ön damak sesi çıkmak için dil gelip damağa yapı-
şır ki hoş gelmeyen bir tesir yapar. Dilimizin dehası fonetik reaksi-
yonunu defetmeye meyaldir. Tek heceli mahdut bir kaç sözden başka, geli-
me sonundaki K sesleri vokal ile okunduğu zaman ğ sesine değişir.

önek , sonek mürekkepleri ipek , çiçek den farksız olur ve onlar gibi
tasrif olunarak öneği, öneğin, soneği, soneğin demek lâzım gelir. Öneki,
Önekin, soneki, sonekin diye telâffuz edilecek olursa millî fonetiğe
muhalif olur.

Buna mukabil "eklenti" de bu kusurların hiç biri yoktur : manaca ekle-
nen şeyin kendisidir, ek yeri değildir; hiç bir iltibasa mahal verme-
yor; fonetiğimize de muhalifeti yoktur. Böyle kusursuz bir kelime du-
rurken niçin kusurlusunu ve maksadı ifade etmeyi alalım ?

"-inti" lâhikasının küçültücü ve pejoratif olduğu söylendi : küçültücü-
lüğü yoktur : ekmeğin kırantısı ufak, bir binaman yıkantısı büyük olur.
Salına salına yürüyenin salıntısı dalganın sallantısından farklı olur.
Manada sezilen küçüklük, büyüklük filin kendisinden gelir. Fiilden ya-
pılmayan myymntı, şırfantı, pinti gibi bir kaç pejoratifin bulunması
lâhikayı sakatlamaz. -ci lâhikası da vaktiyle terbiyeci, halkçı gibi
kelimelerde kullanıldığı zaman garip bir tesir hasıl ediyordu. Hulâsa
hiç bir kusuru olmıyan eklentinin üç kusurlu ek'e tercih edilmesi tek-
lifinde ısrar ediyorum.

Umumî kâtip Ruşen Eşref bey lâhika yerine "ek" istilahını teklif etmiş
ve "eklenti" de tezyif ve küçültme manası bulunduğunu bir çok misallerle
isbat etmiştir .

KARAR : Gramer istilahlı olan lâhika yerine "~~ör~~ek" ve "sonek" kullanı-
lacaktır.

Merkez Heyeti salı günü 17 kânunusanide toplanarak gramer meselesinin
kalan kısmını müzakere edecektir .

Handwritten text, possibly a signature or name, written diagonally across the page. The text is partially obscured by a diagonal line.